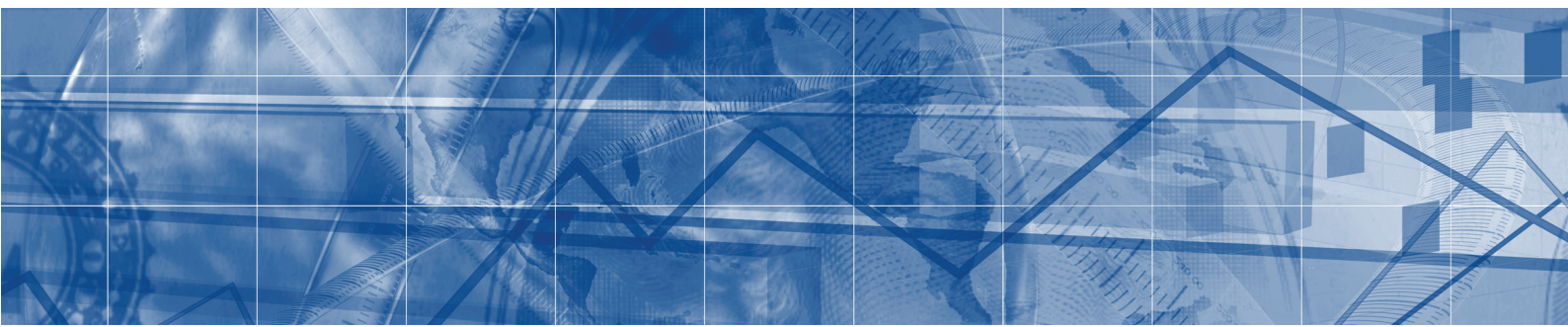

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця № 3

Журнал

вересень 2024

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

**Молодіжний економічний вісник
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

№ 3
вересень 2024
Журнал

Виходить щоквартально

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця.
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету
Протокол № 10 від 30.09.2024 р.

Ідентифікатор медіа: R30-02756
(рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення
№ 685, протокол № 9 від 7 березня 2024 року).

Періодичність – щоквартально.
Мова видання – українська, англійська, французька, німецька.

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради.

Редакційна колегія

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Бриль М. С. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Власенко Т. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Вовк В. А. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Гриневич Л. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Журавльова І. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Яценко Р. М. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Тищенко В. Ф. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Чернишов В. В. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Конт. телефон: (057)702-03-04

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2024

Таким чином, сучасні методи навчання персоналу в умовах цифрової трансформації є ключовим елементом успішного функціонування та розвитку сучасного підприємства. Вони дозволяють забезпечити постійне підвищення кваліфікації працівників і готовність до швидкозмінних умов технологічного середовища. Перспективи подальших досліджень будуть пов'язані з розробленням методичного забезпечення формування системи навчання персоналу підприємства в умовах цифровізації.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Ларіна К. В.

Література: 1. Козак Т. М., Копитова І. В. Особливості управління персоналом на підприємствах в умовах діджиталізації економіки. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/136.pdf>. 2. Рудакова С., Щетініна Л., Касяненко Я. Діджиталізація HR-процесів у сучасних реаліях. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 3 (64). С. 147–156. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32485>. 3. Руденко М., Лакутін Д. Інноваційні підходи до управління персоналом в умовах діджиталізації підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Т. 1. С. 152–159. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-21](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-21). 4. Бей Г. В., Серета Г. В. Трансформація HR-технологій під впливом цифровізації бізнес-процесів. *Економіка і організація управління*. 2019. № 2 (34). С. 93–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2019_2_12.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2024 р.

ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ПРОТИ РОСІЇ У ТЕХНОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА НАСЛІДКІВ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

УДК 339.9

Галайко Б. Ю.

Здобувач магістерського рівня вищої освіти за спеціальністю 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії", 1 курс, факультет міжнародних відносин і журналістики ХННУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Санкції вважали основним інструментом стримування агресії у сучасному світі, але як засіб стримування санкції себе не проявили. Захід легко обіцяє санкції, але важко їх впроваджує, оскільки прагне зберегти ситуацію комфортною. У статті досліджено ефективність накладених на Росію економічних санкцій.

Ключові слова: санкції, війна, Китай, напівпровідники, Росія.

Annotation. Sanctions were considered as the main tool for deterring aggression in the modern world, but they have not proven to be a deterrent. The West easily promises sanctions, but it is difficult to implement them, as it seeks to keep the situation comfortable. The article analyzes the effectiveness of economic sanctions imposed on Russia.

Keywords: sanctions, war, China, semiconductors, Russia.

Економічні санкції проти Росії у технологічній сфері та їх ефективність є актуальним дослідженням, оскільки санкції впливають не тільки на російську економіку, але й на політику, яка визначає характер і заходи ведення російсько-української війни. Досліджено ключові аспекти, що тиснуть на ефективність санкцій: політична підтримка, міць об'єкта санкцій, відповідність санкцій цілям, схеми обходу, адаптивне реагування. Обґрунтовано, що вплив санкцій відрізняється залежно від економічної стійкості країни-об'єкта, суворості санкцій, а також глобальної геополітики.

Дослідженням питань застосування економічних санкцій приділяли увагу: А. Бобровицький, І. Ус, Р. Юлдашев, М. Паламарчук, розглянувши механізми обходу Росією санкцій та обмеження їхнього негативного впливу на економіку. О. Орел і А. Яцківська проаналізували ефективність санкцій з позиції досягнення політичних цілей ЄС під час війни в Україні.

Стаття націлена на обґрунтування неефективності застосування економічних санкцій проти Росії у технологічній сфері, зокрема визначення впливу на економічну ситуацію країни-агресора на основі експортно-імпорتنих операцій та стратегії двозначності країн-партнерів.

Економічні санкції – це комерційні та фінансові обмеження, які застосовуються однією чи кількома країнами проти певної держави, групи чи особи. Якщо накладаються санкції групою країн, тоді їхню координацію втілення можуть переїмати міжнародні організації, а країни їх імплементують. Ці санкції недорогі у застосуванні, вводяться швидко і спрямовані на створення економічних труднощів і тиску.

Економічні санкції можуть вводитися як інструмент зовнішньої політики: через безпекову загрозу, незгоду з внутрішньою чи зовнішньою політикою. Економічні санкції використовуються як альтернативна зброя традиційній війні, тобто є елементом політичної війни. Вони можуть бути застосовані в ситуаціях, коли військові операції неможливі та небажані, або коли якась країна порушує норми міжнародного права чи розпочинає загарбницьке вторгнення. У випадку військових дій цей потужний інструмент впливає на перебіг війни за межами лінії фронту.

Санкції є гуманний захід, оскільки спрямовані на конкретних осіб або групи осіб, а не на все населення. Крім того, цільові санкції, такі як заморожування активів або заборона на в'їзд, можуть бути способом тиску на уряди, не завдаючи шкоди широким верствам населення [1].

Однак існують суттєві недоліки. Впроваджені санкції можуть мати непередбачувані наслідки. Наприклад, режим санкцій може створити чорний ринок товарів. Санкції будуть неефективними, якщо вони не підкріплені іншими формами тиску, такими як дипломатичне залучення або військове стримування. Санкційний тиск може завдати шкоди економіці як країни – об'єкта санкцій, так і країн, що їх застосовують, оскільки можуть порушити торговельні та інвестиційні потоки.

У відповідь на незаконну анексію Криму, загарбницьку війну проти України, анексію Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської областей протягом 2014–2024 рр. поступово було запроваджено обмежувальні заходи щодо Росії [2]. Ці заходи передбачали: покарання політичного режиму та еліт, що його підтримують, через ізоляцію та блокування активів; ослаблення військового потенціалу, скорочення економічної бази для виробництва озброєнь та техніки; обмеження на постачання матеріалів і засобів для виробництва озброєння; заходи щодо відмови держави-агресорки від модернізації наявних озброєнь і військових технологій; запобігання подальшій ескалації.

Економічні санкції мали б зробити неприйнятною для РФ ціну агресивної політики. Оскільки Росія не відмовляється від таких дій, проти неї запроваджують нові обмеження, а санкції – постійно розширюють. Нині Російська Федерація є лідером за кількістю накладених на неї санкцій. За нею з великим відривом ідуть Іран, Сирія та КНДР. За інформацією глобальної бази даних відстеження санкцій «Castellum», з кінця лютого 2022 р. на РФ накладено 9,1 тис. обмежень, а з 2014 р. – 11,8 тис. Варто зазначити, що 75 % обсягу санкцій є персональні, вплив яких на функціонування російської економіки не такий суттєвий [3].

Й. Гутманн, М. Нойенкірх та Ф. Ноймайер у своїх працях продемонстрували, що негативний вплив економічних санкцій є найбільш вираженим у перші два роки після їх запровадження та негативно впливають на компоненти ВВП. Дійсно, міжнародні організації зазначають, що 2022 р. ВВП Росії впав на 2,1 %, а в 2023 р. – на 0,2 %. Однак МВФ очікує зростання вже в 2024 р. до 1,2 %.

Дослідження показують, що економічні санкції призводять до суттєвих змін у поведінці осіб або країн, на які вони спрямовані, приблизно в 40 % випадків. Економічні санкції можуть підштовхнути країну-об'єкт до пошуку нових торговельних партнерів, диверсифікуючи економічні зв'язки. Це призведе до: появи альтерна-

тивних економічних структур для обходу санкцій, що змінить світові економічні відносини; адаптивного реагування країни, яка інвестуватиме у вітчизняну промисловість, технологічні інновації, альтернативні торговельні шляхи для зменшення залежності від країн, що наклали санкції, і надалі змінить глобальну економіку [2].

Введення економічних санкцій після початку повномасштабної війни не спричинило миттєвий негативний ефект на російську економіку. Оскільки обмеження вводилися поступово, вони не створили повної економічної ізоляції, а Росія, виявилось, спроможна долати перепони в умовах жорстких санкцій. Російська економіка втрималася завдяки надприбуткам від зростання цін на мінеральні ресурси, політиці накопичення резервів для захисту економіки Росії від зовнішніх шоків, вмілому ручному регулюванню курсу національної валюти, а також здатності переорієнтувати власний експорт на Схід в умовах, коли західні країни відмовилися від російських енергоносіїв.

Для економічної стійкості та можливості забезпечувати фінансування війни проти України РФ використовує нейтралітет КНР та держав Глобального Півдня, їхню неготовність приєднатися до санкцій, накладених розвиненими країнами. Саме ці ринки стали основними споживачами російських енергоресурсів і відіграють важливу роль у заміщенні західних товарів на російському ринку. Хоча ці держави на політичному рівні не підтримують війну РФ проти України, однак їхнє небажання приєднатися до західних санкцій фактично залишає поле для маневрів у торговельних відносинах [4].

Підтримка з боку Китаю допомагає Росії втримати економіку за умов західних санкцій і зменшує їхню ефективність. Наразі Росія приховує статистичні дані про торгівлю. Однак китайські митні органи свідчать, що Пекін став головним торговельним партнером для Москви. Експорт товарів з Китаю до РФ в грудні 2022 р. – лютому 2023 р. порівняно з 2019 р. становив кожен місяць 9 млрд дол. США, що вдвічі вище за середньомісячне значення за останні 4 роки. З літа 2022 р. щомісячний імпорт дешевих енергоносіїв з РФ збільшився удвічі порівняно із середньомісячним показником за останні 4 роки – до 7-8 млрд дол. США (за даними аналітичного агентства «Bruegel»).

Пекін опосередковано допомагає Кремлю виробляти зброю шляхом поставки до РФ мікросхем, чипів, електроніки. За даними «Bruegel», поставки цієї групи товарів збільшились в кілька разів, ніж середні за останні 4 роки і склали 0,5 млрд дол. США на місяць. Але вони не досягли рекордного значення 2021 р., коли Москва нарощувала імпорт [4].

Іран розглядає РФ як союзницю на міжнародній арені та допомагає Росії в аспектах, що стосується: отримання зброї; допомоги в пошуку способів та механізмів обходу санкцій чи обмеження негативного впливу на економіку (за 40-річним досвідом існування Ірану в умовах міжнародних санкцій); сприяння в налагодженні роботи логістичних маршрутів.

РФ надалі обходить санкції, це дає їй змогу виготовляти зброю та атакувати Україну. Основний високотехнологічний складник ракет і дронів виробляють у США, Німеччині, Нідерландах та інших країнах. За даними «Bloomberg», у 2023 році, попри санкції, РФ змогла імпортувати високотехнологічні чипи американського та європейського виробництва для виготовлення зброї на понад 1 млрд дол. США [5].

Київським науково-дослідним інститутом судових експертиз проведено в 2023 р. 30 тисяч судових експертиз, пов'язаних з воєнною агресією Росії проти України. Досліджено ракети «Іскандер», «Кинджал», «Калібр», Х-101, Х-55, Х-59, ударні безпілотники «Shaheed-136», «Shaheed-121», розвідувальні безпілотники «Картограф», «Орлан-10», «Supercam». Компоненти навігації, керування, наведення, мікросхеми, чипи, датчики, плати зроблено в США, Німеччині, Австрії, Ірландії, Канаді, Нідерландах, Тайвані, Китаї. Власних високих технологій оборонно-промислового комплексу Росія не має.

У звітах українських спецслужб і дослідницьких інститутів про російське виробництво «Ланцетів» зазначено, що в них присутне обладнання швейцарської компанії «Essemtec», японської «JSW» та китайської «Jiangsu Yawei Machine», а устаткування потрапляло в РФ після 24 лютого 2022 р. Компоненти в «Ланцетах» також виробляються в країнах Євросоюзу, Китаї, Тайвані, США, Швейцарії та Південній Кореї.

Більшість електронних компонентів не мають виключно воєнного призначення, тому у військовій техніці можуть використовувати чипи із побутової техніки. Тобто товари завозять для одного використання, а в підсумку роблять складниками зброї [6]. Наразі відкритого постачання компонентів до Росії немає. Використовуються нелегальні методи, посередництво третіх країн, постачання товарів подвійного призначення. Відбувається затирання маркування, щоб зберегти виробників у таємниці та завадити перекриттю шляхів постачань. Існують схеми потрапляння високотехнологічних складників до РФ через Туреччину, Гонконг, Марокко, ОАЕ, Китай, Киргизстан, Казахстан підставними компаніями. За підрахунками Київської школи економіки та групи Єрма-

ка-Макфола, за дев'ять місяців 2023 р. Росія імпортувала військових компонентів на 8 млрд дол. США, товарів подвійного призначення – на 20 млрд дол. США. Нині Росія імпортує лише на 9,1 % менше військових компонентів, ніж до лютого 2022 р. Імпорт товарів подвійного призначення упав на 28,5 % – це головний результат західних санкцій.

Для виробництва мікрочипів росіяни налагодили постачання через компанії-імпортери на власні заводи з подальшою зборкою частин уживаного обладнання «ASML» (Нідерланди), що куплені на торгових майданчиках Сінгапуру, Південної Кореї [7]. Санкції проти російських компаній-імпортерів не діють, оскільки забороняючи діяльність одного імпортера, заміняє його інший. Російські схеми обходу санкцій нескладні, але їх багато, і вони потребують посилення режиму санкцій.

Кремль налагодив паралельні канали імпорту підсанкційних товарів із країн Заходу. Наприклад, Німеччина, яка формально зменшила прямий експорт електроніки в Росію, але протягом 2022 р. збільшила щомісячні поставки до Вірменії – з 0,5 млн дол. США до 4-6 млн дол. США. Звідти товар прямує до Росії. Таким чином, Вірменія збільшила поставки товарів до РФ учетверо – з 85 млн дол. США до 325 млн дол. США, Киргизстан – удесятеро – з 30 млн дол. США до 325 млн дол. США, Туреччина – втричі – з 500 млн дол. США до 1,3 млн дол. США. Компанію їм складають «нейтральні» країни Об'єднані Арабські Емірати та Казахстан. Італія, Польща, Литва, Латвія, Естонія, Фінляндія, Сербія збільшили щомісячний експорт електроніки у 2022 р. до Вірменії (за даними «U.N. Comtrade»).

Очевидно, що це загрожує єдності та ефективності санкційного режиму. Існує ряд причин, що пояснюють такі дії. У Євросоюзі правозастосування санкційної політики є розрізною роботою, яка покладена на кожну країну. Роль Європейської комісії полягає лише в наданні рекомендацій і стеженні за їх виконанням, а за виявлення порушень і накладення штрафів відповідає національна влада. Все зводиться до політичної волі [8]. У питанні контролю за дотриманням санкцій США намагаються частково зупинити потік паралельного імпорту, використовуючи вторинні санкції.

Отже, економічні санкції у технологічній сфері – засіб змусити агресора припинити війну. Однак потрібна синхронізація санкційних списків між державами, поширення ембарго на більшу кількість товарів, накладення санкцій на компанії-посередники, встановлення механізму моніторингу дотримання санкцій і покарання за порушення.

Науковий керівник – д-р філос. наук, професор Кузь О. М.

Література: 1. How Economic Sanctions Work – Sanction Scanner // Sanction Scanner: Anti-Money Laundering Solutions – Sanction Scanner. URL: <https://sanctionscanner.com/blog/how-economic-sanctions-work-516>. 2. Опер О. [та ін.] Економічні санкції ЄС проти Росії та ефективність їх застосування. *Суспільство та безпека*. 2023. № 1 (1). С. 166–174. DOI: [https://doi.org/10.26642/sas-2023-1\(1\)-166-174](https://doi.org/10.26642/sas-2023-1(1)-166-174). 3. The Castellum.AI dashboard provides consolidated Russia sanctions data. Castellum.AI // Castellum.AI. URL: <https://www.castellum.ai/russia-sanctions-dashboard>. 4. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України : аналіт. доп. / [А. Бобровицький, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, Р. Юлдашев] ; за заг. ред. М. Паламарчука. Київ : НІСД, 2023. 76 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.10>. 5. Nardelli A. Most of Russia's War Chips Are Made by US and European Companies // Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-01-25/russia-s-war-machine-powered-by-chips-from-intel-amd-infineon-stm>. 6. Електроніка західного виробництва у російській зброї: що знаходять експерти // Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3830551-elektronika-zahidnogo-virobnictva-u-rosijskij-zbroi-so-znahodat-eksperti.html>. 7. Росія по частинах імпортує обладнання ASML для виробництва мікрочипів. Чому санкції не працюють? // Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/01/12/708637/>. 8. Як Китай став головним постачальником Росії компонентів для зброї // Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/weeklychar/ts/2023/04/27/699521/>.

Стаття надійшла до редакції 08.07.2024 р.

